

בדרכו אמונה

במשנת מרן רשכבה"ג הדרך אמונה זללה"ה

יארצייט מ"א לרשכבה"ג מרנא הקהילות יעקב זצוק"ל: מסירת שמועתו מבנו מרן רבינו זצוק"ל – לוקט ונערך מספר ארחות רבינו

מו"ר לא מסיר השידאלע

מו"ר לא מסיר את המכסה "שידאלע" המונח על התפילין של יד בעת הנחתם ואמר לי בנו הגר"ח שליט"א שאביו מו"ר אמר לו שברושלים נוהגים לעשות נקב בגג השידאלע כדי שיראה את הבית בשעת הברכה והיינו שיראה את המצוה שמברך עלי ולכן לא צריך להסירו מהבית בשעת ההנחה אבל בחו"ל לא הי' נקב לשידאלע לכן הסירוהו לפני ההנחה. אמנם מרן החזו"א זצוק"ל הי' מסירו אף בארץ ואף שהי' נקב ומחזירו לפני הנחת תש"ר.

בענין קשר של איטר

כסלו תשל"ד, הגר"ח שליט"א שאל את אביו מו"ר (שליט"א) זצוק"ל בנוגע לקשר של תפילין של איטר, דמו"ר איטר והרגל של הקשר (הרצועה הקטנה) של מו"ר פונה לצד הלב, ובניו של ר"ח איטרים ועשו את הקשר שלהם כמו בירושלים שהרצועה הקטנה פונה לצד הבית ושאל ר"ח אם לשנות את הקשר אצל בניו. ואמר לו מו"ר צורת הקשר שהוא מניח כך עשו בחו"ל ובקשר כזה הוא רגיל כל השנים, ושר"ח לא ישנה לבניו את הקשר כי זה יו"ד וזה יו"ד.

צריך לקשור הרצועה של יד קודם הנחת ש"ר

סדר הנחת תפילין של מו"ר (שליט"א) זצוק"ל הובא לעיל וכאן הוספה, לאחר שקשר התש"י וכרך על הזרוע וגלגל את הרצועה על כף היד סבב כמה פעמים את קצה הרצועה על הרצועה המגולגלת בתוך כף היד ואח"כ הניח את התש"י, והסביר מו"ר שבלי שיש סבב כמה פעמים את קצה הרצועה על הרצועה לא מקרי קשר כי הרצועה מתרופפת והבית נשטט ממקומו, ואמר לי בנו הגר"ח שליט"א.

אמר מו"ר שיש לו הוכחה לכך מהב"י, ואמר מו"ר שלא רוצה לכרוך על האצבעות מיד לפני ההנחה של תש"י משום דהוי הפסק גדול מדי ולכן קשר בצורה כזו. אמר לי הגר"ח שליט"א כשהתחיל להניח תפילין מו"ר זצוק"ל חנכו להניח כנוצר.

ברוך שחלק מחכמתו ליראיו

מו"ר (שליט"א) זצוק"ל הורה לבנו הגר"ח שליט"א שיברך ברוך שחלק מחכמתו ליראיו על מרן הגר"ח זצוק"ל גאב"ד דבריסק.

ועוד סיפר לי הגר"ח אחד שאל את מו"ר אם לברך על הגר"א קוטלר (שליט"א) זצוק"ל ברוך שחלק מחכמתו ליראיו, ושתק מו"ר לאחר שיצא השואל אמר מו"ר לבנו שליט"א שחשוב שיש לברך עליו כי לפי דורנו הוא מהגדולים שבדור.

אם יחיד מחויב בקה"ת

מו"ר (שליט"א) זצוק"ל אף כשהי' מתפלל ביחידות בשני וחמישי בביתו אבל לקריאת התורה הלך לביהכ"נ, כשגר בשכון חזו"א ראייתו הרבה פעמים בא לביהכ"נ בית הלל בשכון ויזניץ (שהי' בסמוך לשכון חזו"א) לשמוע קה"ת, (אבל בשנותיו האחרונות לא הי' בכחו לצאת לביהכ"נ, וכן שמיעתו הורעה).

ספר לי הגר"ח שליט"א אף כשהי' מו"ר חולה והי' לו חום ולא הי' בכחו להתפלל בצבור והתפלל ביחידות אבל לקריאת התורה בשני וחמישי תמיד התאמץ ללכת לביהכ"נ לשמוע קה"ת והלך למרחקים לחפש מנין לקה"ת למרות חולשתו ולא החסיר קה"ת בצבור, כשמרן החזו"א זצוק"ל שמע מהנהגה זו אמר מרן שקה"ת החיוב רק על הצבור אבל לא על היחיד פירוש קה"ת לא נתקנה ליחיד שמתפלל ביחידות שילך ויחפש לשמוע קה"ת בצבור רק תקנו לאלה המתפללים בצבור שיקראו בתורה.

והמשיך הגר"ח אף שמרן צדד כך מצד הסברא, וכך מצדד בבה"ל סי' קל"ה סי"ד ד"ה אין, ע"ש, (וכן עי' בבה"ל סי' קמ"ו סי"ב ד"ה ולקרות, בסוף), מ"מ למעשה ספר לו הרמ"ג שליט"א שמרן כשגר בוילנא אף שהתפלל ביחידות שכו עגלה ונסע כמה פרסאות כדי לשמוע קה"ת.

וכן אני שמעתי מהרפ"ש ז"ל ויבלט"א הגר"ח שליט"א בשנים הראשונות הי' מרן זצוק"ל הולך לביהכ"נ הגדול כאן בבי"ב לשמוע קה"ת. (הי' מתפלל ביחידות בביתו כותיקין). בשנת תש"ח מרן החזו"א הי' חולה כמה שבועות (כמדומה 4 שבועות) ולא שמע קה"ת כשהבריא ביקש מרן שיקראו בשבת עם הסדרה את כל הסדרות שעברו שהחסיר ועלה כהן וברך והתחיל הבעל קורא לקרא מהסדרה שהחסיר וקרא את כל הארבע סדרות עד שני שבסדרה של שבת זו.

א"ה, כתוב בתוס' מעשה רב לאות קכ"ט וז"ל: כשיצא רבינו הגר"א ז"ל מבית הסוהר קרא לבעל קורא שיקרא לפניו כל ד' סדרות מדי שבועות אשר ישב ע"כ, ולכא' אפשר דאין ראי' מעובדות אלה של הגר"א ושל מרן לנדון דלעיל דהחיוב גם על היחיד, דשאני כאן דרצו להשלים פרשיות התורה עם הצבור אבל לא דהיו מחויבים מטעם התקנה ועוד דהחמירו רבותינו הק' על עצמם.

קודם הבאת הדברים נציין כי בכל מקום שכתוב בארחות רבינו מו"ר הכוונה למרנא הקה"י זיע"א, ושכתוב מרן הכוונה למרנא החזו"א זיע"א ושנתם לבניך

מו"ר קיים כל ימי חייו את המצוה ושנתם לבניך עם בנו הגר"ח שליט"א, בילדותו ובבחרותו של בנו למד אתו מידי שבת בשבתו וכן בימות החול כשחזר מהישיבה למדו בבלי סוגיות וכן מסכתות שלימות, ומחתנותו קבע עמו ללמוד כל שבת ושבת עד יומו האחרון של מו"ר והתחילו בירושלמי וגמרו כל הירושלמי ואח"כ כל המכילתא ספרא ספרי תוספתא מדרש רבה תנחומא ולמדו כל שבת דף אחד.

וקיים מו"ר קביעות זו אף כשהי' חולה עם חום גבוה וכן כשהי' בעל יסורים גדולים ותשוש מאד למד עם בנו מידי שבת בשבתו עד שחלה את חליו הקשה שבו עלה למרום שבמצאות כבר לא יכל לקיימה, והפסיקו באמצע פרשת אחרי מות בסוף פ"ז במאמר ומנין שמיתת הצדיקים מכפרת ובוזה סיימו.

חנוך ילדיו לאהבת התורה ויר"ש

זכורני בלמדי אצל מו"ר (שליט"א) זצוק"ל בשיבת ב"י בב"ב ראיתי שחנך את בנו שהי' בגיל לפני הבר מצוה (הגר"ח שליט"א) שיעבור על מסכתות הגמרא ויעתיק למחברת כמה פעמים מוזכר בכל מסכתא כל תנא וכל אמורא ואיני זוכר אם אמר לו לציין ע"י כל אחד את הדפים שבהם הוא מוזכר, וכמדומה שהי' לו מחברת מיוחדת לכל מסכתא ומסכתא.

מו"ר שגן לבנותיו בילדותן את שמותיהם של כל הפרקים שבמשניות לפי הסדר והן שגנו אותן בע"פ מו"ר בחנם וידעו.

מו"ר כל ליל שבת הי' מספר לילדיו כשהיו קטנים ספורים מצדיקים וכן ספורים חסידיים מרביים ואדמו"רים.

בורר לענין שפיכת תמצית תה

מו"ר (שליט"א) זצוק"ל אינו מקפיד מלשפוך תמצית תה בשבת מהקומקום הקטן אע"פ שיש לו מסננת מתוכו ואינו מקפיד להסתכל אם אלה כבר המים האחרונים שבקומקום ואמר לבנו הגר"ח שליט"א כל עוד שאינו יודע לא הוי פס"ר לענין בורר ובמיוחד שמלשון החזו"א (בסי' נ"ג) נראה שנוטה להקל גם במים האחרונים שבקומקום (וטעמו שם כתב מרן זצוק"ל וז"ל: ומיהו אפשר וכו' דלא הוי רק כדן ברירה ביד דמותר כשנוטל אוכל מתוך פסולת כדי לאכול מיד עכ"ל) ורק אם יודע בברור שזה כבר הסוף יש להקפיד משום שהחזו"א שם כתב בלשון אפשר.

עתה אביא מה שאמרה לי הרבנית (תחי) ע"ה אשת מו"ר ואחות מרן החזו"א, ורשמתי מיד, אמרה: אחי מרן החזו"א לא הקפיד בשבת מלשפוך את התמצית תה מהקומקום הקטן שיש לו מבפנים מסננת המכסה את חוטמו ודרכו עובר התמצית והמסננת מעכבת את העלים בקומקום, ושפכו בשבת בביתו כרגיל כמו בחול ואף פעם לא הזהיר מרן זצוק"ל להסתכל אם כבר כלים מי התמצית כדי שלא ישפכו בגלל איסור בורר שארית התמצית מהעלים ולא דקדקו בכך ע"כ מה שאמרה לי, וכתוב שם ברשימתי: ואמר לי מו"ר ואף שבחזו"א ארו"ח סי' נ"ג כתב בלשון אפשר, מ"מ משמע שם שנוטה להתיר, ולמעשה התיר.

אסור לקפוץ בשבת

ספר לי הגר"ח שליט"א שאביו מו"ר (שליט"א) זצוק"ל אסר לבנותיו כשהיו קטנות לקפוץ בחבל בשבת ושאלו את מרן החזו"א זצוק"ל ואמר שאסור מגזירה דאין מרקדין בשבת.

וכן ספר לי הגר"ח שמרן החזו"א אסר לו כשהי' ילד לשחק בקפיצות מהמטה לרצפה מגזירה דאין מרקדין (א"ה, עי' סי' שליט"א סי"ב ברמ"א וי"א דבזה"ז וכו' ואפשר שעל זה נהגו להקל ע"כ ע"ש במ"ב).

שיעור ענבים לב"א

סיפר לי הגר"ח שליט"א שאכל ג' ענבים גדולים ופסק לו אביו מו"ר שיברך מעין ג', והסתמך ע"ז שמעיקר הדין הכזית שיעורו כזית של זמנו כשיטת הגר"ח מואלאזין זצ"ל.

בענין שיעור החוליות שבציצית

אמר לי הגר"ח שליט"א בשם מו"ר זצוק"ל מש"כ בציצית שיהיו החוליות ארבע אגודלים דהיינו כל חוליה אגודל אמר מו"ר היינו הכריכות בצירוף הקשרים או העליונים או התחתונים. (עי' מ"ב סי' י"א ס"ק ס"ז).

ועוד אמר מו"ר שאפשר הא דבעינן לכתחלה שיעור כל חוליה שיעור אגודל ביחד ארבע אגודלים (10 ס"מ) זה הי' בימייהם שחוט הציציות היו עבים אבל בזמננו שהחוט דקים די לכתחלה בפחות משיעור אגודל לכל חוליה ואדרבה בגלל דקותם ההידור שיהיו החוטות יותר מקורבים ולא מרוחקים שאין זה נוי והידור לציצית, והחוליות הראשונות שכריכותיהן פחות יעשה קצת ריוח בין כריכה לכריכה כדי שגודלם יהי' כגודל החוליות האחרונות.

(א"ה, מש"כ בסוף כ"כ במ"ב הנ"ל בשם הרא"ש, אמנם ראיתי בשתי טליתות הגדולים של מו"ר זצוק"ל שלא הי' ריוח בין הכריכות בחוליות הראשונות. ואפשר משום שהיו חוטות יותר עבים, בטלית אחת ראיתי בשעה שמו"ר בעצמו קשר את הציציות וגם בשני נראה לי לפי הקשירות שמו"ר בעצמו קשר, ואם לא מו"ר אז בנו הגר"ח שליט"א הי' קושר למו"ר).

אופן תלית הציציות

מו"ר (שליט"א) זצוק"ל הידק את הקשר הראשון (הסמוך לבגד) ועי"כ כיווץ (קיפל) קצת את הכנף וכן עשה מרן החזו"א זצוק"ל וזה כדי שישארו הציציות מונחים בצדי הכנף משום שצריך שיהא נוסף על הקרן. ולא היו מקפידים שישאר קשר אגודל לאחר ההדוק. כל ארבעת הציציות בטליתו של מו"ר היו תלולים לאורך הטלית וכמו שפסק מרן בחזו"א או"ח סי' ג' ס"ק י"ב בטליתות שלנו שמקפלים יש לעשות הכל לאורך.

ראיתי שתי ט"ג של מו"ר שתלה בהן מו"ר ציציות וראיתי שלא הקפיד בשיעור הכיווץ והכנפות היו מכווצות היטב ומכופלות, ובשתי כנפות שראיתי שתלה מו"ר בעצמו בקיץ האחרון נשאר רק 1.9 ס"מ מהכנף לאחר הכווץ מהקשירה, ובכנפות מהט"ג הקודם נשאר בכנפות בין 2 ס"מ עד 2.5 ס"מ לאחר הכווץ ובכנף אחד ראיתי שנתכווץ הרבה עד שנשאר רק 1.5 ס"מ בערך לאחר הכווץ הכל מדדתי בעצמי.

אמר לי הגר"ח שליט"א שאביו מו"ר אמר לו להדק קצת ולא עד הסוף (פי' לא לכווץ את הכנף עד הנקב). וכן אמר הגר"ח שליט"א בשם מרן החזו"א זצוק"ל. (עי' בלקט יושר הנהגות הגאון בעל תרומת הדשן ז"ל כתב: "וקשר העליון קושר בחוץ אל החור עד שיכפל רחב הבגד לגמרי"). המ"ב בסי' י"א ס"ק מ"א מביא בשם המ"א שאם ע"י הקשר נתקפל הכנף עד שהוא פחות מקשר אגודל כשר כיון שנשאר השיעור בכנף ע"כ, מו"ר במכתב מביא רא"י לדבר ממנחות דל"ז האי מאן דציירי לגלימא וכו' ואמר ר"ד מנהרדעא האי מאן דחייטי לגלימא וכו' ע"ש בפרש"י, אמנם כותב מו"ר דל"ע מזבחים ד"ח ע"ב אבנט מיגז גיז ע"כ.

ספר לי הגר"ח שספר למרן החזו"א זצוק"ל את החומרא של הגאון רבי חיים זצ"ל גאב"ד דבריסק שנוהר להכניס את הט"ק למכנסים שיש בהם חגורה מטעם הגמרא בזבחים הנ"ל דאבנט מיגז גיז דע"כ יחסר בשיעור הט"ק ואמר מרן שלא דומה. ומי"ט לא דומה לא אמר.

ואמר ר"ח שליט"א אפשר שכונת מרן שסברת מיגז גיזי נאמרה שם רק לענין בגדי כהונה דבהם יש דין שצריכים להיות ארוכים כדי מדתו וזהו לכבוד ולתפארת (עי' זבחים דל"ה ע"א ורמב"ם כלי מקדש פ"ח ה"ד) ובארוכים וסלקם ע"י אבנט תו הוי דרך כבוד, וכן היכא שסלקם לפחות ממדתו ע"י אבנט תו לא הוי דרך כבוד ועבודתו פסולה ומיגז גיזי זהו רק לענין זה, אבל אין רא"י מכאן שנאמר מיגז גיזי להיכא שנתקפל הטלית ע"י החגורה וכאילו נחתך הבגד ונחסר שיעורו זה לא חזינן מכאן, לפי"ז מיושבת לכאן גם הערתו של מו"ר ז"ל, מזבחים.

תנאי בביהכ"נ בא"י

כשהוסיפו חלק לביהכ"נ לדרמן אמרו לגבאי הרמ"כ שליט"א שיתנה שיוכלו להשתמש בו תשמישי חול וכמדומה שזה הי' עפ"י מו"ר (שליט"א) זצוק"ל כי הכל נבנה ונעשה עפ"י מו"ר, והרמ"כ לא עשה בבני' שום דבר בלי לשאול את פיו של מו"ר. וראיתי את מו"ר אוכל סעודה בחלק הנוסף הנ"ל בסעודת הבר מצוה של ר' משה נכדו, וגם לפני שהוסיפו והיינו בביהכ"נ לדרמן הראשון ראיתי שמו"ר אוכל בסעודת מצוה בברית של אחד מנכדיו.

(אמנם פעם אחת בברית של נכד בנו שליט"א שהי' בחלק הנוסף של ביהמ"ד לדרמו ראיתי את מו"ר (שליט"א) זצוק"ל אוכל דגים שהביאו מביתו ולא אכל פת ולא מזונות אף שנשאר עד לאחר ברהמ"ז. וכן פעם אחת בסעודת שבע ברכות לנכדתו שהי' בחלק הנוסף של ביהמ"ד הנ"ל לא נטל את ידיו לסעודה ואיני יודע את טעמו).

וסיפר לי הגר"ח שאביו מו"ר התיר לו לעשות סעודת ז' ברכות לבתו בביהכ"נ לדרמן (העובדא הוי לאחר שהגדילוהו והרחיבוהו) ואמר לו מתרי טעמי א. דנעשה על תנאי, ב. דהוי סעודת מצוה, (דעת מו"ר שמהני תנאי גם לביהכ"נ שבא"י, ושמעתי שגם דעת מרן החזו"א זצוק"ל היתה כן ואמר שהמ"ב צודק (עי' בבה"ל בסי' קנ"א סי"ב בדי"ה אבל בב"כ בא"י וכו' ולפי דבריו אף בא"י אפשר להקל בכל זה עכ"ל ע"י).

עתונים מפטמים הצעירים בשטויות

מדעסקינן בעתונים אביא כאן מה ששמעתי מפ"ק של מו"ר (שליט"א) זצוק"ל בשנת תשל"ג פ"י צו, מו"ר קרע בריתחה את הגליון הפנימי של המודיע עש"ק זה, בגלל מאמר שמוזכר בו "אותו האיש יש"ו" וכעס מו"ר מאד, את זה סיפר לי בשעתו בנו הגר"ח שליט"א שהי' בשעת מעשה, אח"כ כשבאתי למו"ר סיפר לי בעצמו שקרע את הגליון והוסיף בריתחה שעשו מאותו איש כותרת ודברו אודותיו אף שלגנאי מ"מ עי"כ מפטמים את הילדים והצעירים דברים כאלה שהם שטויות וטריפה שלא ידעו מזה מי ביקש מהם לכתוב אודותיו ולהזכירו.

והמשיך ואמר (אני כותב בדיוק כלשונו שרשמים על אתר) **העורכים מהמודיע קוראים את כל העתונות המגועלת והטריפה וכותבים ברוח זו ומפטמים בזה את הקוראים ומונח להם בפאה השמאלית לכתוב רק דברים הגונים וכבר לא יכולים אחרת, וכן כותבים מה זרעו בשביעית וכמה שטחים ולא מזכירים מאיסור שביעית (א"ה, תשל"ג הי' שביעית) ולמעשה היו צריכים להפסיק לקבלו אבל אין עתון אחר.** [הערת הגליון: נציין כי זה היה י"ב שנים קודם שהקימו רבותינו הקה"י והאבי עזרי את יתד נאמן]

ת"ת כנגד כולם

אייר תשל"ג הוי עובדא בבחור ישיבה שברח מבית הוריו בצרפת כדי ללמוד בישיבה בא"י ובאו אמו ואחיו להחזירו הביתה בנמוק שאביו שוכח חולה מסוכן בביה"ח וחוששים הם שאם יודע לו מבריתח הבן זה ישפיע על בריאותו, והבחור מסרב לחזור למרות שהבטיחו לו שלאחר שהאבא יבוא יוכל לחזור הנה לישיבה, ואף להפגש אתם מסרב הבן.

ושאלו את מו"ר (שליט"א) זצוק"ל וענה **שהבחור צודק מאחר שכאן לומד יותר טוב ומה שאומרים בני משפחתו שיש כאן פקו"נ של האב אמר מו"ר שחושב שזה רק תואנה כדי להחזירו ואינו צריך לחשוש לזה, והוסיף מו"ר שיועד מכמה מקרים כאלה שאמרו פקו"נ של האב וזה הי' רק אמתלא כדי שיחזור.**

וספר מו"ר שבמלחמת העולם הראשונה סגרו את הישיבות ברוסי' וכולם עברו ללמוד בישיבות בפולין והי' שם ברוסי' בישיבה שלמד מו"ר, בחור טוב ואמו האלמנה סירבה שיפרד ממנה בנמוק שהיא חולה ופקו"נ, ושישאר עמה ברוסי' ושלא יעבור לישיבה בפולין ולא הי' מי שיפסוק בדבר ונשאר הבחור עמה, ומה הי' סופו כעבור שנה יצא לתרבות רעה ונסע למרחקים ועזב את אמו לאנחות לבדה והיא חיתה עוד כעשרים או שלושים שנה.

ואמר מו"ר לבנו הגר"ח שליט"א שיאמר לאם ובנה שמסתבר שלא מחויב הבן לשמוע להם ולחזור לצרפת מאחר שלומד כאן טוב ומרצה רק שלא אומר למעשה וישאלו עוד רב אחר.

נגיעה בתינוק

- אמר לי אחד מבני ביתו של מו"ר (שליט"א) זצוק"ל שמו"ר נוטל את ידיו אף אם נוגע במקומות המכוסים של תינוק בן יומו ושאלוהו על כך וענה מו"ר שלא מצא כתוב במפורש כן רק שהוא מחמיר, (עי' שם סע' כ"א) ופעם הראה לו בנו הגר"ח שליט"א מש"כ בשלמת יוסף בשם הגר"י רוזין זצ"ל מרוגזיב שאם נוגעים במקומות המכוסים של תינוק מבן ג' שנים ומעלה צריך ליטול את הידים, ואמר לו מו"ר **שאינו יודע מנין הגיל הזה ולא מבורר מאיזה גיל צריכים ליטול את הידים על מגעו ולכן יש ליטול אפי' כשנוגעים במקומות המכוסים של תינוק.**

- ראיתי בקונטרס אחד שמביא: אחד שאל את מרן החזו"א זצוק"ל בענין נגיעה במקומות המכוסים אצל תינוק קצת למטה מג' חדשים והשאלה היתה אם ליטול ידיו ביה"כ והשיב לו מרן שיש צורך ליטול את הידים ביה"כ לאחר שנגעו במקומות הנחשבים מכוסים אצל אדם מבוגר ע"כ. הנהגת מו"ר זצוק"ל בנידון היא כהוראת מרן זצוק"ל.

המכניס ידו בלבד לאמבטי'

ספר לי בנו הגר"ח שליט"א שמו"ר הסתפק בהכניס ידו בלבד לחדר אמבטי' ונטל מספק.

- ברכת מזל טוב להגאון רבי יצחק איכנשטיין שליט"א ר"כ משמרת איתמר באופקים ומרבני המכון, לרגל שמחת נישואי ביתו בשבוע הבא, עם החתן הרב אלעזר מנחם מן ברוורמן הי"ו, בן הגאון רבי שמעון ברוורמן שליט"א, יה"ר שהבית הנבנה יהיה בית גדול לה' ולתורתו, דורות ישרים ומבורכים בנין עדי עד.
- ברכת מזל טוב שלוחה להרה"ג רבי משה פולטנסקי שליט"א מרבני המכון, לרגל הולדת הבת, יה"ר שיזכה לגדלה לחופה ולמעשים טובים.

ס"ת בסכנה - קרעו שערי שמיים לרפואת המתמיד מרן הגאון האדיר רבי חיים בן רעשא רייזל ברמן שליט"א. קו תהילים לרפואתו: 02-588-0517